

czynnymi uwagami dotyczącymi nauczania i uczenia się języka łacińskiego w seminarium duchownym. Można je było zebrać w 10 zasad:

1. *Saera cotidianitas* - nie należy zrażać się żadnymi trudnościami.
2. Wykładowca winien wiele wymagać przede wszystkim od siebie i uważać łacinę za swój drugi żywy język.
3. Wykładowca winien podchodzić do swych studentów z miłością i starać się wzbudzić u nich zainteresowanie językiem. Nauka języka wymaga ciągłości, w związku z czym należy studentów podtrzymywać na duchu i zachęcać do samodzielnego wysiłku.
4. Wznowić i wykorzystywać dawne podręczniki o wysokich walorach dydaktycznych, by jak najlepiej ekonomicznie wykorzystać czas.
5. Dążyć do tego, ażeby alumni podczas nauki łaciny poznali również *Psalterz* w języku łacińskim.
6. Na kursie III czytać teksty brewiarzowe.
7. Na kursie IV czytać dokumenty soborowe, wypowiedzi papieskie oraz starać się podać elementy stylistyki łacińskiej.
8. Podczas zajęć uczyć łacińskich sentencji i łacińskiego śpiewu religijnego.
9. Gramatyki uczyć zawsze w łączności z poznawanym tekstem.
10. Przygotować uczniów do aktywnego posługiwania się łaciną. Na kursach V i VI uczniowie nadal winni mieć kontakt z łaciną, choćby przez jednogodzinną wspólną lekturę.

W końcowych komunikatach przewodniczący Sekcji Filologicznej ks. H. Wójtowicz przypomniał o śmierci o. Andrzeja Bobera SJ i ks. Jana Oświecimskiego, którzy przez wiele lat uczyli języków klasycznych, biegle mówili i pisali po łacinie, należeli do Sekcji, ten drugi był nawet jej założycielem i przez dwie kadencje prezesem. Podsumowując zaś całodziennie obrady podkreślił, że zjazd spełnił swoje zadanie, gdyż można się było na nim nie tylko dokształcać, ale również wymienić swoje doświadczenia dydaktyczne.

Ks. Augustyn Eckmann - Lublin

3. MIĘDZYNARODOWY KONGRES STUDIÓW AUGUSTYŃSKICH W RZYMIE /15 - 20 IX 1986/

W związku z 1600 rocznicą nawrócenia się św. Augustyna Instytut Patrystyczny "Augustinianum" w Rzymie zorganizował w dniach 15 - 20 września 1986 r. okolicznościowy Międzynarodowy Kongres

Studiów Augustyńskich na temat: "Augustyn i jego spuścizna, wczoraj i dziś". Miał on w zamyśle organizatorów dokonać przeglądu i podsumowania badań naukowych nad osobą, spuścizną i doktryną najwybitniejszego starożytnego Doktora Kościoła Zachodniego, prowadzonych w ciągu ostatnich 30 lat, tj. od ostatniego analogicznego Kongresu obradującego w 1954 r. w Paryżu dla uczczenia 1600 rocznicy jego urodzin oraz wprowadzenia spuścizny tej fascynującej Postaci w trzecie tysiąclecie dziejów chrześcijaństwa.

Kongres przygotowywany był od początku z wielkim rozmachem pod auspicjami najwyższych władz państwowych i kościelnych. Patronat nad nim objął sam prezydent Republiki Włoskiej Francesco Cossiga a w skład honorowego komitetu organizacyjnego oprócz przewodniczącego Senatu Republiki Włoskiej Amintore Fanfaniego i ministra Publicznego Szkolnictwa Włoskiego F. Falcucciiego weszło 11 kardynałów z sekretarzem Stanu kard. Agostino Cassarolim i prefektem Kongregacji do Spraw Wiary kard. Józefem Ratzingerem na czele, 10 rektorów rzymskich uniwersytetów kościelnych i państwowych /Lateranum, "La Sapienza", Cattolica del S. Cuore, II Università di Roma, Studi Sociali /LUISS/, Gregorianum, Urbanianum, Angelicum, Salesianum, Accademia Nazionale dei Lincei/. W skład natomiast organizacyjnego komitetu naukowego oprócz profesorów z Instytutu Patrystycznego weszło 24 profesorów z uniwersytetów całego świata: francuskich /głównie Sorbona, Paryż, 5 osób/, hiszpańskich /Salamanca, Compostella/, niemieckich /Giessen, Durham/, belgijskich /Louvain, Maredsous/, szwajcarskich /Bern, Freiburg/, austriackich /Wien/, angielskich /Nottingham/, irlandzkich /Dublin/, szkockich /Glasgow/, amerykańskich /Kirkwood, Boston, Crestwood/ i włoskich /Roma, Torino, Milano/.

Światowy wymiar Kongresu przejawiał się również w samym uczestnictwie w obradach i jego nowoczesnej organizacji. Wzięło w nim udział ponad 300 naukowców i specjalistów od starożytności chrześcijańskiej, pochodzących z prawie 100 nawet najbardziej odległych uniwersytetów lub ośrodków naukowych świata, pominiwszy Europę, od Chin do Japonii, i od Australii i Filipin po Ameryki, podczas którego wygłoszono około 160 referatów /Rel./ i komunikatów /Com./ w różnych językach, nagrywanych lub przekazywanych przynajmniej fragmentarycznie przez kilka stacji telewizyjnych i radiowych. Tematyka obrad podzielona była na 5 sekcji:

- I. Nawrócenie św. Augustyna,
- II. Historia - Filologia,
- III. Teologia św. Augustyna - 2 grupy,
- IV. Filozofia św. Augustyna /oraz nauki pomocnicze/,
- V. Spuścizna i wpływ św. Augustyna - 3 grupy.

Każda z powyższych sekcji przez jedno przedpołudnie prezentowała swoje wyniki na sesjach plenarnych, a następnie przez 5 po-południ pracowała w oddzielnych grupach, gdzie również wygłaszano referaty i komunikaty oraz prowadzono dyskusje. Zarówno sesjom plenarnym, jak i pracom w grupach przewodniczył wybitny specjalista, który wprowadzał w problematykę oraz kierował obradami i dyskusją. Pewnego rodzaju drogowskazem i przewodnikiem dla starających się zgłębić problem nawrócenia, postaci i doktryny św. Augustyna, był wydany 2 tygodnie wcześniej /28 sierpnia/ List Apostolski Jana Pawła II "Augustinum Hipponensem", który jakby sugerował prowadzenie badań w 4 kierunkach wyrażonych w 4 rozdziałach i zakończeniu: nawrócenie św. Augustyna, św. Augustyn jako nauczyciel, św. Augustyn jako pasterz, św. Augustyn wobec dzisiejszego człowieka; każdy z uczestników Kongresu otrzymał tekst tego Listu w wybranym przez siebie języku.

Dużym niewątpliwie wydarzeniem w całości obrad Kongresu była wizyta Ojca Świętego Jana Pawła II. Przybył on do zebranych w auli Instytutu Patrystycznego uczestników Kongresu w trzecim dniu obrad /17 września, środa/ około godz. 13⁰⁰, bezpośrednio po audiencji generalnej, w towarzystwie swego Wikariusza na diecezję rzymską kard. Ugo Polettego, Prefekta Kongregacji do Spraw Wiary kard. Józefa Ratzingera i swego Watykańskiego Wikariusza Generalnego abpa Van Lierde. Przy wejściu Jana Pawła II powitał Komitet Kongresu z Generałem Augustianów Martinem Nolanem i rektorem Instytutu Patrystycznego Agostino Trapè'm. Następce św. Piotra powitał wobec wszystkich Rektor Instytutu słowami:

"Ojciec Święty!

"Niech mi wolno będzie wyrazić z ogromnym biciem serca uczucia jak najwyższej wdzięczności za przybycie do nas mimo tylu wyczerpujących zajęć, Waszego posługiwania i zmęczenia dzisiejszą poranną audiencją generalną. Podziękowanie to składa w imieniu wszystkich obecnych również Generał zakonu Augustiańskiego, który przygotował ten kongres, organizatorzy i uczestnicy Kongresu, wywodzący się z bardzo wielu uniwersytetów świata - prawie ze 100 - i z bardzo wielu krajów europejskich i pozaeuropejskich, łącznie z odległą

geograficznie Japonią.

Wasza tutaj obecność jest z pewnością nie tylko hołdem dla św. Augustyna, ale także dla nas wszystkich pociechą, zachętą i bodźcem do kontynuowania naszej pracy pokornych, ale szlachetnych sług prawdy, a także, niech mi wolno będzie dołączyć, docenieniem tej służby.

Pozwolę sobie ponadto, Ojczy Świąty, podziękować w imieniu wszystkich uczestników za List - wszyscy mają w ręku kopię Listu Apostolskiego "Augustinum Hipponensem" tak głębokiego i pouczającego - który Wasza Świątobliwość raczył poświęcić obchodom XVI stulecia nawrócenia Biskupa Hippony. Wasza Świątobliwość wskazał nam w tym Liście także metodę studiowania św. Augustyna, która jest metodą syntezy jego myśli. Dziękujemy Waszej Świątobliwości. Uczynimy ją przedmiotem refleksji i komentarzy. Teraz zaś wszyscy tu obecni oczekują z radością na Wasze słowa i Wasze błogosławieństwo".

W odpowiedzi na te słowa powitania Jan Paweł II wygłosił dłuższe przemówienie, w którym wykazywał, że św. Augustyn jest wspólnym ojcem i nauczycielem cywilizacji chrześcijańskiej /jego tekst przytaczamy w całości na wstępie niniejszego zeszytu/.

Kongres rozpoczął swoją działalność w poniedziałek po południu 15 września, od wstępnych przemówień Generała Augustianów Martina Nolana i rektora Instytutu Patrystycznego Agostino Trapè'go. Powitali oni przybyłych uczestników Kongresu i wskazali na myśli św. Augustyna, które obradujący winni m. in. starać się przybliżyć współczesnemu światu: umiłowanie prawdy, poszukiwanie pokoju poprzez pokój i rozmowy przy konferencyjnym stole a nie poprzez wojnę, skłonność do nieprzerwanego dialogu ekumenicznego w Kościele i wspólnotach ludzkich, itd. Prelekcję wstępną, jedyną tego popołudnia, wygłosił przedstawiciel "Études Augustiniennes" z Paryża Goulven Madec, który scharakteryzował studia augustyńskie w ciągu ostatnich 30 lat /D'un Congrès à l'autre: de 1954 à 1986/. Warto tu również przypomnieć, że tego samego dnia prezydent Republiki Włoskiej Francesco Cossiga przyjął w Pałacu Kwirynalskim delegację Kongresu. W słowach skierowanych do nich zachęcił wszystkich uczestników tego międzynarodowego spotkania naukowego do odkrywania i wdrażania nauki św. Augustyna we współczesnym społeczeństwie.

Trudną i wprost niemożliwą rzeczą byłoby streszczanie poszczególnych wystąpień, bardzo zresztą zróżnicowanych pod względem treści i poziomu merytorycznego; mają być one w najbliższym czasie opublikowane w całości. By jednak w jakiś sposób przybliżyć ich tematykę, wymienimy tutaj przynajmniej tytuły referatów i komunikatów wedle sekcji, rozpoczynając od prelekcji wygłoszonych na sesjach plenarnych.

I. Nawrócenie św. Augustyna

- Dr Jon Coman /Bucureşti/ - Les facteurs de la conversion de Saint Augustin et leurs implications spirituelles, /Rel./.
- Prof. Eugene Kevane /New York/ - Augustine's Conversion in the Perspective of Universal History, /Rel./.
- Prof. Yoshichika Miyatani /Sakasedai, Japonia/ - Theologia conversionis in St. Augustine, /Rel./.
- Prof. André Mandouze /Sorbonne, Paris/ - Du converti de Milan au convertisseur d'Hippone: rupture ou continuité? /Rel./.
- Prof. Alberto Dr Giovanni /Università di Palermo/ - Sul significato dialettico-strutturale di "con-versio" in e per s. Agostino, /Rel./.
- Prof. Saturnino Alvarez Turienzo /Universidad de Salamanca/ - Un aspecto de la conversión agustiniana: del saber retórico al saber lógico, /Com./.
- Prof. Vittorio Pratola /Università dell'Aquila/ - Osservazioni psicologiche nelle Confessioni di S. Agostino, /Com./.
- Prof. Concetta Giuffrè Scibona /Università di Messina/ - Trent'anni di ricerca su Agostino e il manicheismo, /Com./.
- Prof. Girolamo Trapè /Genova/ - Valore e significato della polemica di s. Agostino contro i Manichei, /Com./.
- Dr Jelle F. van der Kooij /Paderborn/ - Conversion in the Context of "De civitate Dei", /Com./.
- Prof. Luc Verheijen /Paris/ - Le sens de conversio /aversio/ dans les oeuvres de Saint Augustin, /Com./.
- Prof. Tarcisius J. van Bavel /Université de Louvain/ - The double face of love in Saint Augustine, /Rel./.
- Prof. Donald X. Burt /Villanova University, Pa., USA/ - The Moral Uses of Violence: An Augustinian View, /Rel./.
- Prof. G. Scott Davis /Columbia University, New York/ - The Structures and Function of the Virtues in the Moral Theology of St. Augustine, /Com./.

- Prof. José Oroz Meta /Universidad Pontificia, Salamanca/ - El combate agustiniano, según san Agustín, /Com./.
- Dr Marie-Anne Vannier /Vouziers, Francia/ - Conversion, création, formation chez S. Augustin, /Rel./.
- Prof. Suzanne Poque /Université de Toulouse/ - La prière du catéchumène Augustin en septembre 386 /Conf. IX, 4/, /Com./.
- Prof. Roland T. Teske /Marquette University, Wisconsin, USA/ - Love of Neighbor in St. Augustine: a Study in the Development of his Thought, /Rel./.
- Prof. Salvino Biolo /Pont. Università Gregoriana, Roma/ - La struttura dinamica della coscienza religiosa in s. Agostino, /Rel./.
- Prof. John Paul Szura /Catholic Theological Union, Chicago/ - Augustine and just war theory, /Rel./.
- Prof. Gabriel del Estal /El Escorial, Hiszpania/ - San Agustín constructor de la paz, /Com./.

II. Historia - filologia

- Prof. Claude Lepelley /Université de Paris X/ - La famille et le milieu social d'Augustin, /Rel./.
- Prof. Robert A. Markus /University of Nottingham, Anglia/ - Vie monastique et ascétisme chez saint Augustin, /Rel./.
- Dom Patrick P. Verbraken /Abbaye de Maredsous, Belgia/ - Jalons pour une édition critique des sermons de Saint Augustin sur le Nouveau Testament, /Rel./.
- Prof. W. H. C. Frend /University of Glasgow/ - Around the Family of Augustine. The Advance of Christianity in 4th Century North Africa, /Rel./.
- Prof. dr E. Feldmann /Universität Münster/ - Konvergenz von Strukturen? Ciceros Hortensius u. Plotinus Enneaden im Denken Augustins. Ein Beitrag zur Strukturenfrage augustinisher Theologie, /Rel./.
- Prof. James S. Alexander /University of St. Andrews, Anglia/ - Tyconius' influence on St. Augustine: a note on their use of the distinction corporaliter/spiritualiter, /Com./.

- Prof. Antonino De Rosalia /Università di Palermo/ - Varrone in Agostino, /Com./.
- Prof. Ubaldo Pizzani /Università di Perugia/ - L'enciclopedia Agostiniana e i suoi problemi, /Rel./.
- Prof. Ilona Opelt /Universität, Düsseldorf/ - Seneca presso S. Agostino, /Rel./.
- Prof. Reginald T. Foster /P. Università Gregoriana, Roma/ - "Qui Latinam Augustini non percepti vocem veram ipsius haud perspicit mentem", /Com./.
- Prof. Jean Pépin /Sorbonne, Paris/ - Allegoria in verbis/in facto /Augustin, De Trin. XV 9, 15/. Eclairage nouveau par la rhétorique ancienne, /Com./.
- Prof. G. Sanders /Rijksuniversiteit, Gent; Belgia/ - Epigrafia e s. Agostino, /Com./.
- Prof. Emero Stiegman /Saint Mary's University, Halifax, Canada/ - The Vision at Ostia /Conf. 9.10/: its character, /Com./.
- Prof. Louis Swift /University of Kentucky, USA/ - Augustine on the Oath of Pinianus, /Com./.
- Prof. Francesco Vattioni /Ist. Orientale, Napoli/ - L'area punica di S. Agostino, /Rel./.
- Prof. D. F. Wright /University of Edinburg/ - Augustine on Donatist Baptism Revisited, /Com./.
- Prof. Malcolm Spicer /Concordia University, Montreal/ - Saint Augustine's, "The City of God". Its Biblical and Literary Theory, /Com./.
- Dr Michael Gorman /Cambridge, Mass./ - The Manuscript Traditions of St. Augustine's Major Works, /Rel./.
- Prof. Paolo Siniscalco /Università di Roma e Augustinianum/ - Storia e catechesi nel De catechizandis rudibus di Agostino, /Rel./.
- Dr Jane E. Merdinger /New York University/ - The Politics of Persuasion: Augustine's Tactics Towards the Papacy /Divjak Letters 22, 23, and 23 A/, /Com./.
- Prof. Adalbert G. Hamman /Augustinianum/ - La formation du clergé au temps de Saint Augustin, /Rel./.

Dr M. G. St. A. Jackson /Dublin/ - Confessions 5.4.7 and its Classical Background, /Com./.

Prof. O. Wermelinger /Université de Fribourg, Svizzera/ - Die pädagogische Leitlinien in Augustins De catechizandis rudibus, /Com./.

III. Teologia św. Augustyna

Prof. Henry Chadwick /University of Cambridge/ - Providence and Evil in Augustine, /Rel./.

Prof. Basil Studer /P. Ateneo Anselmianum, Augustinianum, Roma/ - Credo in Deum Patrem Omnipotentem. La dottrina agostiniana su Dio, /Rel./.

Prof. Agostino Trapè /Augustinianum, Roma/ - Libertà e Grazia in S. Agostino, /Rel./.

Prof. Gerald Bonner /University of Durham, Anglia/ - The Desire for God and the Need for Grace in Augustine's Theology, /Rel./.

Dr Felix Genn /Trier/ - Amt und Trinität bei Augustinus, /Rel./.

Dr Elio Bromuri /Perugia/ - Le analogie trinitarie tra psicologia e mistica, /Com./.

Prof. George Dragas /University of Durham, Anglia/ - The Condemnation of Pelagianism at the Third Ecumenical Council of Ephesus, /Com./.

Dr Stanislaw Budzik /Universität, Innsbruck/ - Theologie des Friedens bei Augustinus, /Rel./.

Prof. Pierre Jean Welsch /Université de Louvain/ - La foi au 'Verbe fait chair' dans la compréhension augustiniennne du "De Trinitate", /Com./.

P. Domenico Marafioti SJ /Pont Facoltà Teol. S. Luigi, Napoli/ - Alle origini del teorema della predestinazione: De diversis quaestionibus ad Simplicianum I, 2, 13-22, /Com./.

Prof. Vittorino Grossi /Augustinianum, Roma/ - La libertà negli ultimi scritti agostiniani /425-430/, /Rel./.

Prof. Alberto Viciano /Universidad de Navarra, Hiszpania/ - Su alcuni

titoli sotterici di Cristo nei Sermoni di S. Agostino, /Com./.

Prof. José Luis Larrabe /P. Universidad de Comillas, Madrid/ - Il battesimo, fondamento della spiritualità del matrimonio cristiano secondo s. Agostino, /Rel./.

Prof. Carl P. E. Springer /Illinois State University, U. S. A./ - The Church as Mother in Augustine's Psalmus contra partem Donati, /Com./.

Rev. John Quinn /Augustinian Historical Inst., Villanova U. S. A./ - Times in St. Augustine: Psychological, Physical, Moral and Historical, /Rel./.

Dr Claudio Micaelli /Pisa/ - Osservazioni sulla pneumatologia occidentale dopo Agostino, /Com./.

Dr Marco Ninci /Pisa/ - Creazione e mutabilità: la materia informe tra Platino e S. Agostino, /Com./.

Prof. Giulia Sfameni Gasparro /Università di Messina/ - "Concupiscentia" e generazione: aspetti antropologici della dottrina agostiniana del peccato originale, /Rel./.

Prof. Dr Jan Den Boeft /Institut voor Klassieke Talen, Utrecht/ - Il dolore del diavolo, /Com./.

Dr Paola Pisi /Università Catt., Milano/ - Tradux peccati e concupiscentia in S. Agostino, /Com./.

Prof. Johannes van Oort /Rijksuniversiteit Utrecht/ - Manichäische Elemente in Augustinus' Lehre der concupiscentia sexualis und Erbsünde? /Rel./.

Prof. Ugo Bianchi /Università di Roma/ - Aspetti ontologici della trasmissione del peccato in Agostino. Osservazioni preliminari, /Com./.

Prof. Jozef Niewiadomski /Innsbruck, Universität/ - Gott und die Masse des Zornes. Neue Aspekte zur augustinischen Prädestinationskonzeption /unter Zuhilfenahme systematischer Perspektiven des Literaturwissenschaftlers René Girard/, /Com./.

Prof. Kari Elisabeth Boerresen /Oslo/ - Augustine as feminist: how "femina" is "homo". Exegesis of Genesis 1 and 2, /Rel./.

Prof. Nello Cipriani /Augustinianum, Roma/ - Serapione di Thmuis

autore dei frammenti ps-basiliani riportati nel "Contra Iulianum" di s. Agostino, /Com./.

Prof. John J. O'Meara /University of Dublin/ - Parting from Porphyry, /Com./.

Dr Nicola Bux /Bari/ - Corpo di Cristo e unità della Chiesa in s. Agostino, /Rel./.

Prof. George D. Dragas /University of Durham/ - Augustine and the sixth Ecumenical Council, /Com./.

Prof. Jean - Pierre Weiss /Université de Nice/ - Le "semi-pélagianisme" se réduit-il à une réaction contre Augustin et l'augustinisme de la première génération?

Prof. Nicola Petruzzellis /Università, Napoli/ - Teologia ed estetica in Agostino, /Rel./.

IV. Filozofia św. Augustyna

Prof. Armando Rigobello /Università di Roma/ - Dalla verità a Dio con Agostino, /Rel./.

Prof. Jan H. Waszink /Università di Leiden, Olanda/ - Osservazioni sulla teoria della storia di S. Agostino, /Rel./.

Prof. Sergio Cotta /Università di Roma/ - La città di Dio verso le dottrine sociologiche e politiche, /Rel./.

Prof. Paul Tombeur /Université Catholique de Louvain, Belgia/ - Le Thesaurus Augustinianus réalisé par le CETEDOC de l'Université Catholique de Louvain dans le cadre du Thesaurus Patrum Latinorum /comunic./, /Rel./.

Dr Michaela Zelzer /Universität, Wien/ - Ueber das Augustinus-Lexikon /comunic./, /Rel./.

Prof. Cornelius P. Mayer /Universität Giessen, RFN/ - Das Augustinus-Lexikon und die heutige Forschung.

Dr Takeshi Kato /Tokyo/ - L'immagination créatrice chez Saint Augustin, d'après "De Genesi ad litteram", /Rel./.

Dr Eiichi Katayanagi /Kyoto/ - Die erste Freiheit des Suchens /prima libertas quaerendi/, /Com./.

- Prof. Johannes van Oort /Rijksuniversiteit, Utrecht/ - Quellen der augustinischen Lehre der beiden civitates - Tyconius, Mani, philosophische Tradition oder frühchristliche Katechese? /Com./.
- Prof. Paul Keresztes /University of Waterloo, Canada/ - Saint Augustine and his Good, Christian Ruler, /Com./.
- Prof. Colin Starnes /Dalhousie University, Canada/ - The Place and Purpose of the Tenth Book of the Confessions, /Com./.
- Prof. Antonio Quacquarelli /Università di Roma/ - S. Agostino: le scienze e la numerologia, /Com./.
- Prof. Salvatore Nicolosi /Università di Siena/ - La filosofia dell'anima in s. Agostino. Verità e carità nel pensiero agostiniano, /Com./.
- Prof. Theodor G. Bucher /Theol. Hochschule, Chur, Schwyz/ - St. Augustine and Scepticism, /Rel./.
- Prof. Edoardo Benvenuto /Università di Genova/ - L'argomento "ex veritate" alla luce dell'epistemologia contemporanea, /Com./.
- Dr Massimo Camisasca /Roma/ - Auctoritas e ratio nel "De vera religione", /Rel./.
- Prof. Mary T. Clark /Manhattanville College, New York/ - Augustine and Human Existence, /Rel./.
- Dr C. Harrison /Chantilly, Francia/ - Measure, Number and Weight in St. Augustine's Aesthetics, /Com./.
- Prof. Battista Mondin /P. Università Urbaniana, Roma/ - Libertà umana e causalità divina, /Com./.
- Prof. Bruce Bubacz /University of Missouri, Kansas City, USA/ - Augustine's Epistemic Criteria, /Rel./.
- Dr N. Joseph Torchia /Mount St. Mary's College/ - Curiositas in the early philosophical writings of Augustine, /Com./.
- Prof. Robert J. O'Connell /Fordham University/ - The Fall of the soul in the Confessions, /Rel./.
- Dr Katharina Y. Comoth /Köln/ - Die Bestimmung der Materie bei Augustinus, /Com./.
- Prof. Joanne McWilliams Dewart /Trinity College, Toronto/ - Augustine: Time, History and Christ, /Rel./.

V. Spuścizna i wpływ św. Augustyna

- Prof. Adolf M. Ritter /Universität, Heidelberg/ - Die Last des augustinischen Erbes, /Rel./.
- Prof. Dr Alfred Schindler /Universität, Bern/ - Augustin und die Anfänge der Reformation in der Schweiz, /Rel./.
- Prof. Giulio D'Onofrio /Università di Venezia/ - La dialettica in Agostino e il metodo della teologia nell'alto Medio Evo, /Rel./.
- Prof. Pietro Prini /Università di Roma/ - Influssi agostiniani nelle grandi correnti del pensiero contemporaneo, /Rel./.
- Prof. Dr Gerard O'Daly /Augustinus Lexikon; Reztbach, RFN/ - Hierarchies in Augustine's Thought and in the Latin Tradition after Augustine, /Rel./.
- Prof. Giuseppe Aricò /Università di Palermo/ - Cassiodoro e Agostino, /Rel./.
- Prof. Anne M. Wilson /The Queen's University of Belfast/ - Augustine and the "De consolatione Philosophiae" of Boethius, /Com./.
- Prof. Jean Gaudemet /Université de Paris 2/ - L'apport augustinien au droit canonique classique en matière de mariage, /Com./.
- Rev. Brian E. Daley SJ /Weston School of Theology, Cambridge, Mass./ - St. Augustine and Western Origenism, /Com./.
- Dr Maria Pia Ciccarese /Università di Roma/ - Agostino fra Plinio e Gregorio Magno: metamorfosi cristiana di un aneddoto, /Com./.
- Prof. Vera Paronetto /Roma/ - La funzione del "pastor" in Gregorio Magno: ascendenze agostiniane, /Com./.
- Prof. Kaspar Elm /Freie Universität, Berlin/ - Augustinus fundator ordinis. Die Berufung auf Augustinus als Ordensgründer und ihre Bedeutung für die Entwicklung des mittelalterlichen Ordenswesens, /Rel./.
- Rev. George P. Lawless /Augustinianum; Angelicum; Roma/ - Cassiacum: "anima Augustini naturaliter monastica", /Com./.
- Prof. Marcelo Merino /Universidad de Navarra/ - La nozione di povertà nei Sermoni di S. Agostino.

- Dr Adolar Zumkeller /Augustinus-Institut, Würzburg/ - Die pseudo-augustinische Schrift "De praedestinatione Dei" /PL 45, 1677-80/. Inhalt, Überlieferung und Verfasserfrage, /Rel./.
- Prof. Joseph F. Kelly /John Carroll University, Ohio, USA/ - The Influence of Augustine on the Biblical Exegesis of the Venerable Bede, /Rel./.
- Don Cesare Pasini /Seminario, Venegono/ - Agostino nella letteratura teologica bizantina del XIV secolo: una prima raccolta dei dati fra gli autori principali e qualche elemento di sintesi, /Rel./.
- Prof. Constantine Tsirpanlis /Kingston, New York/ - St. Augustine's Legacy to the eastern Churches: Contemporary Orthodox reactions and theological re-evaluation, /Rel./.
- Dr Czesław Mazur /Warszawa/ - Gli inizi della conoscenza e la ricezione degli scritti di S. Agostino in Polonia, /Com./.
- Prof. Italo Sciuto /Università di Venezia/ - "Ratio" e "Intellectus" in S. Agostino e in S. Anselmo, /Com./.
- Prof. Judith Chelius Stark /Seton Hall University, Nd, USA/ - Augustine and Hannah Arendt on the Will: a Complex Tradition, /Rel./.
- Dr Isaias Da Rosa Pereira /Academia Portuguesa/ - Saint Augustin dans les bibliothèques médiévales portugaises, /Com./.
- Prof. Christian Cochini /Chinese Tujen Cath. University, Taiwan/ - Saint Augustin et la culture chinoise, /Com./.
- Dr J. M. J. Lange Van Ravensway /Borkum, RFN/ - Neues zur Genese von Calvinus Augustinsverständnis, /Rel./.
- Prof. Hans-Ulrich Delius /Universität, Greifswald, RDT/ - Zu Martin Luthers Augustin-Rezeption, /Rel./.
- Prof. Richard Staats /Universität, Kiel/ -Augustinus "De Spiritu et littera" IX in Luthers Reformatorischer Erkenntnis, /Com./.
- Dr G. R. Evans /Fitzwilliam College, Cambridge/ - Augustine on Justification, /Rel./.
- Prof. Alfredo Marranzini /Facoltà di Teologia, Napoli/ - Scipando alla scuola di Agostino nel commento alla lettera di Paolo ai Romani, /Com./.

- Prof. Rudolf Mau /Universität/Berlin, MDT/ - Die Autorität Augustins in der Kontroverse zwischen Luther und Latomus, /Com./.
- Prof. Ottorino Pasquato /P. Università Salesiana, Roma/ - Preparazione alla "Théologie de l'histoire" /1968/ di H. I. Marrou: idee ispiratrici agostiniane, /Rel./.
- Prof. Silvano Buscaroli /Università di Bologna/ - Agostino e il cristianesimo nell'ontologismo carabellesiano, /Rel./.
- Prof. Don Antonio Cioffi /Ordinario nei Licei, Castellammare di Stabia/ - Un momento dell'agostinismo nel secondo settecento a Napoli: s. Agostino o l'abate Genovesi? La polemica Rosini-della Torre, /Com./.
- Prof. Elio Costantini /Centro Ital. Ricerche Fenomenologiche, Roma/ - L'interiorità agostiniana nella tematica fenomenologica di Edmund Husserl, /Com./.
- Dr Virgilio Pacioni /Roma/ - La presenza di S. Agostino nell'opera letteraria e filosofica di A. Camus, /Com./.
- Prof. Giorgio Giannini /Pont. Università Lateranense/ - Un grande studioso di s. Agostino - M. F. Sciacca, /Com./.
- Prof. Andrew Louth /University of London/ - St. Augustine and George Herbert, /Com./.
- Dr Augusto Porso /Roma/ - Il tema della morte in sant'Agostino /De civ. Dei 13/ e in Karl Rahner, /Com./.
- Prof. Robert D. Crouse /Dalhousie University/ - A twelfth Century Augustinian: Honorius Augustodunensis, /Rel./.
- Prof. Giuseppe Bolognese /Flinders Univ. of South Australia/ - Sant'Agostino negli studi danteschi degli ultimi trent'anni, /Rel./.
- Dr Elena Giannarelli /Firenze/ - Agostino nell'Hexaemeron di Egidio Romano, /Com./.
- Dr Daniela Gionta /Roma/ - "Augustinus dux meus": la teologia poetica ad mentem Platonis di Egidio da Viterbo O.E.S.A., /Com./.
- Prof. Silvana Di Mattia Spirito /Università di Roma/ - S. Agostino nelle opere di s. Bonaventura "Ad ordinem spectantia", /Com./.
- P. Quintin Turiel O. P. /Pont. Università S. Tommaso, Roma/ - La noción de razón seminal en S. Agustín y Sto. Tomás, /Com./.

- Prof. Charles Béné /Université de Grenoble III/ - Erasme et Saint Augustin: influence de Saint Augustin sur l'humanisme d'Erasme, /Rel./.
- Prof. Louis Valcke /Université de Sherbrooke, Québec/ - Influence d'Augustin sur la pensée de Jean Pic de la Mirandole, /Com./.
- Prof. Paul Richard Blum /Freie Universität, Berlin/ - L'insegnamento filosofico dei Padri Agostiniani nel '600, /Com./.
- Prof. Floy Andrews Doull /Memorial University, Newfoundland, Canada/ - De Trinitate, X and Descartes' Second Meditation, /Com./.
- Prof. James Doull /Dalhousie University, Canada/ - "Seeing all things in God": Augustine and Malebranche, /Com./.
- Dr Antonella Anedda e Dr Maria C. Misiti /Roma/ - L'immagine di s. Agostino e le incisioni del XVI e XVII secolo. Analisi iconografica /Antonella Anedda-Angloy/ e studio delle scuole e dei centri di diffusione delle stampe /Maria Cristina Misiti/, /Rel./.
- Prof. Giorgio Penzo /Università di Padova/ - S. Agostino e Jaspers, /Com./.
- Prof. Angelo Prontera /Università di Lecce/ - Pierre Leroux e Sant' Agostino, /Com./.
- Prof. Paul Rigby /St. Paul's University, Ottawa/ - The significance of Paul Ricoeur on Accusation and Punishment for Augustine's Confessions, /Rel./.
- Prof. Tina Manferdini /Università di Bologna/ - Essere e verità in s. Agostino e Rosmini, /Rel./.
- Prof. Paolo Miccoli /P. Università Urbaniana, Roma/ - La conversione al Regno: raffronto filosofico-teologico tra R. Rosenzweig e S. Agostino, /Rel./.

Pobieżny nawet przegląd wyżej wymienionych tematów pozwala zauważyć, że na Kongresie najwięcej prelekcji wygłoszono w sekcji V. Wpływ i oddziaływanie wielkiego Biskupa Hippony dopatrywali się prelegenci nie tylko w teologii i filozofii, ale także w literaturze, muzyce, sztuce, prawie, a nawet w kulturze chińskiej. Na zakończenie jeszcze jedna raczej smutna uwaga: na międzynarodowym Augustyńskim Kongresie w Rzymie polska patrystyka prawie nie istniała. Byli tam prywatnie z kraju jedynie mgr Czesław Mazur, a z Ins-

brucka - ks. Stanisław Budzik oraz ks. Józef Niewiadomski. Nie był tam reprezentowany oficjalnie żaden polski ośrodek naukowy. Zapewne i tym razem zaważyły trudne do pokonania względy finansowe.

Ks. Stanisław Longosz - Lublin

4. PROGRAM WYKŁADÓW Z PATROLOGII NA PAPIESKIM WYDZIALE TEOLOGICZNYM W POZNANIU

A. Uwagi wstępne

Wykłady z patrologii odbywają się na II roku w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Celem wykładów jest ukazanie przede wszystkim doktryny /teologii/ Ojców, zarówno od strony jej cech charakterystycznych, jak również w aspekcie rozwojowym. Tematy wykładów są tak formułowane, aby studenci z imieniem danego Ojca Kościoła kojarzyli konkretną problematykę. W ramach wykładów nie omawia się zasadniczo biografii Ojców /studenci zobowiązani są uzupełnić to samodzielnie/. Podawane są tylko niezbędne dane, dotyczące głównie okresu oraz tytuły tych dzieł, które odnoszą się do nakreślonej w temacie problematyki. Jednak przy niektórych Ojcach w celu wprowadzenia w problematykę omawiane jest tło historyczne, aby studenci wiedzieli, dlaczego dani Ojcowie zajęli się właśnie takim, a nie innym zagadnieniem. Studium Ojców Kościoła winno im pomóc dostrzegać nie tylko rozwój myśli chrześcijańskiej, ale także trudności jej krystalizowania oraz związane z nimi zmagania. Sprzyja to wyrobieniu postawy szacunku i czci wobec Ojców Kościoła. Student winien wynieść z wykładów obraz Ojców Kościoła jako ludzi oddanych bez reszty Chrystusowi i Jego nauce, którzy - jeśli podejmują nawet pełne ferworu polemiki - czynią to w imię nieskazitelnosci nauki Chrystusowej. Wykłady stają się wtedy rodzajem formacji w kierunku: "pokochać Ojców", aby uczyć się od nich wiary i wierności Prawdzie.

Problematyka wykładów w I semestrze ukazuje Ojców Kościoła bardziej jako świadków wiary, w II semestrze - bardziej jako teologów. To rozłożenie akcentów ma wyjść w pewien sposób naprzeciw możliwościom intelektualnym studentów, choć nie zmienia to faktu, że przedstawiony poniżej program o wiele lepiej spełniałby swoje zadania, gdyby był realizowany na roku II lub IV.